

Sprawozdanie z działalności Działu Historii i Badań nad Społecznością Lokalną w roku 2016

W roku sprawozdawczym w Dziale pracowali: Marta Bierca, Monika Ogiewa-Sejnota, Natalia Soldatke (do grudnia) i Piotr Tarnawski. Opiekę nad Działem sprawowała Jolanta Aniszewska.

Zbiory

W 2016 r. zbiory muzealne wzbogaciły się o 182 eksponaty. Wśród nich dary stanowiły 129 sztuk, przekazy 23 sztuki a zakupy 30 sztuk.

Spśród zakupów warto wyróżnić 3 litografie szczecińskiego malarza i litografa E. Sannego, dwie z nich tj. Brama Młyńska na kanale Iny oraz Baszta Morze Czerwone w Stargardzie (lata 40. XIX w.) zostały opublikowane w pracy *Pomerania. Geschichte und Beschreibung des Pommernlandes* przygotowanej przez kupca i historyka szczecińskiego Friedricha Thiedego. Trzeci widok to panorama Stargardu od strony wzgórz przy szosie chociwelskiej (od północnego wschodu).

Do zbiorów sztuki udało się także zakupić srebrną łyżkę stołową z końca XVIII w. sygnowaną przez stargardzkiego złotnika Adriana Davida Valette.

MAH w Stargardzie otrzymało między innymi przekaz związany z łucznictwem sportowym. Są to akcesoria łucznicze, medale, dyplomy i fotografie dokumentujące kariery sportowe trzech spokrewnionych ze sobą zawodniczek: Ireny Kondrackiej, Marii Kondrackiej oraz Janiny Kurkowskiej-Spychajowej. Pamiątki sportowe zgromadziła Irena Kondracka, która część swojego życia spędziła w Stargardzie. Na wyróżnienie zasługują sukcesy sportowe J. Kurkowskiej-Spychajowej, wielokrotnej mistrzyni świata i mistrzyni Polski w łucznictwie.

W zbiorach historycznych powiększyła się kolekcja obiektów dotyczących jeńców polskich Stalagu II D. Są to m.in. karta korespondencyjna i popielniczka. MAH w Stargardzie otrzymało także w darze kartę korespondencyjną jeńca włoskiego przebywającego w Stalagu II D. Przybyło także pocztówek z miejscowości powiatu stargardzkiego oraz fotografii gabinetowych ze stargardzkich zakładów fotograficznych (do 1945 r.).

Natalia Soldatke kontynuowała uzupełnianie Archiwum Pamięci Świadectw i Świadców Historii polegające na katalogowaniu i opisywaniu zgromadzonych dokumentów, wywiadów i relacji osób związanych ze Stargardem. W omawianym roku Archiwum wzbogaciło się o dwie jednostki archiwaliów. Jedna z nich dotyczy, działającego w Stargardzie od 1979 r., zakładu rzemieślniczego metaloplastyki

i ręcznego malowania obrazów. Druga jednostka to przekaz Książnicy Stargardzkiej zawierający oryginalne nagrania dźwiękowe m.in. rozmów ze świadkami historii i nagrania z imprez kulturalnych.

W roku 2016 baza danych muzealiów Musnet objęła ogółem 84% obiektów znajdujących się w zbiorach MAH w Stargardzie (eksponaty z zakresu historii – 76%, sztuki – 87%, numizmatyki – 90%, etnografii – 69%). W dalszym ciągu w miarę możliwości prowadzona była digitalizacja zbiorów muzealnych (skany – pracownicy Działu, dokumentacja fotograficzna – Jan Rusnok) oraz opracowywanie muzealiów i uzupełnianie elektronicznej bazy danych Musnet.

Publikacje

18 lutego 2016 r. odbyła się w gmachu głównym MAH w Stargardzie promocja IX tomu „Stargardii”. Kustosz Jolanta Aniszewska była redaktorem tego tomu, a także autorką podsumowania działalności MAH w Stargardzie w artykule pt. *Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie w roku 2014*. Autorami sprawozdania z działalności DHiBnSL w 2014 r. byli Marta Bierca i Piotr Tarnawski. W tym samym tomie M. Ogiewa-Sejnota napisała tekst o dwóch najnowszych nabytkach z kolekcji sztuki MAH w Stargardzie – tłokach pieczętnych cechów krawców z Dobrzan i gwoździarzy ze Stargardu.

W czerwcu w „Głosie Stargardzkim” ukazał się tekst M. Ogiewy-Sejnoty *Z Berlina do Stargardu. Rarytas na wyciągnięcie ręki*, w którym opisano szesnastowieczny kielich cynowy stargardzkiego mistrza konwisarskiego wypożyczony z Museum Europäischer Kulturen w Berlinie. W numerze 6. „Stargardzkiego Informatora Samorządowego” swój tekst pt. *Wojna trzydziestoletnia* opublikowała J. Aniszewska.

26 października ukazała się publikacja *Strzelce Krajeńskie. Studia i szkice historyczne*, w której znalazł się artykuł M. Ogiewy-Sejnoty *Procesy o czary w Strzelcach Krajeńskich w XVI i XVII wieku*. Promocji książki towarzyszyła konferencja naukowa, podczas której autorka zaprezentowała wnioski swoich badań. W spotkaniu wzięła udział również Jolanta Aniszewska.

W grudniu w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Chojnie odbyła się promocja VIII tomu „Rocznika Chojeńskiego” dedykowanego prof. Edwardowi Rymarowi. W czasopiśmie znajduje się tekst M. Ogiewy-Sejnoty *Stosunki pomorsko-brandenburskie w świetle małżeństw w XVI w.*

Piotr Tarnawski opracował ulotkę informacyjną poświęconą Baszcie Białogłównce z okazji *XI Biegu o Błękitną Wstęgę*.

W tymże roku powstał artykuł kustosz Jolanty Aniszewskiej pt. *Artyści w niemieckiej niewoli. Sztuka w obozach jenieckich na Pomorzu Zachodnim w czasie II wojny światowej*. Był on pokłosiem referatu wygłoszonego podczas konferencji *Motyw wojny w kulturze i sztuce* zorganizowanej przez Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych oraz Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Ponadto J. Aniszewska opracowała cztery hasła encyklopedyczne (*Dulag L Stargard, Stalag II D Stargard, Reserve Lazarett II Stargard, Russenfriedhof Stargard*), które zostaną opublikowane w *The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos, 1933–1945, VOL. IV: CAMPS AND OTHER DETENTION FACILITIES UNDER THE GERMAN MILITARY*, pod redakcją *Geoffreya P. Megargee*

(red. Encyklopedii), Geoffrey P. Megargee, Rüdiger Overmans (red. tomu), Indiana University Press.

Marta Bierca, M. Ogiewa-Sejnota, Natalia Soldatke i Piotr Tarnawski w omawianym okresie przygotowali materiał ikonograficzny z widokami Stargardu i powiatu stargardzkiego ze zbiorów MAH w Stargardzie do *Głosu Stargardzkiego*.

Referaty, debaty, konferencje

Od marca do listopada Monika Ogiewa-Sejnota w ramach odbywających się na zamku szczecińskim „Zamkowych Gawęd Historycznych” wygłosiła sześć wykładów poświęconych życiu codziennemu na zamku w czasach Gryfitów (*Nie tylko szczeciński zamek czyli kilka słów o książęcych rezydencjach; Gdzie chory, tam i doktorzy, czyli słów kilka o chorobach i medycynie na dworze książąt szczecińskich; Dwór książęcy od kuchni; Portret rodzinny we wnętrzu, czyli relacje rodzinne wśród potomków Bogusława X; Nie tylko Sydonia, czyli procesy o czary na Pomorzu Zachodnim w XVI i XVII wieku; Renesansowy dwór książąt szczecińskich – jego skład i sposób funkcjonowania*).

W trakcie otwarcia w kwietniu wystawy i towarzyszącej temu promocji książki *Ludzie powiatu stargardzkiego – znani i mniej znani* wydanej przez Starostwo Powiatowe w Stargardzie Jolanta Aniszewska wygłosiła referat *Powojenne losy powiatu stargardzkiego*.

W maju M. Ogiewa-Sejnota została zaproszona do moderowania panelu *Źródła średniowieczne i nowożytne podczas XVIII Ogólnopolskiego Zjazdu Studentów Archiwistyki organizowanego przez Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*.

W czerwcu podczas konferencji *NOWE POGRANICZE – 25 LAT DIALOGU* / „DAS NEUE GRENZGEBIET – 25 JAHRE DES DIALOGS” w Kulicach J. Aniszewska wygłosiła referat *Pogranicze bez granic... Projekty Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie realizowane ze środków europejskich*.

We wrześniu w ramach XXIV Europejskich Dni Dziedzictwa Jolanta Aniszewska wygłosiła referat *Przerwana cisza... Jeńcy wojenni pochowani na Międzynarodowym Cmentarzu Wojennym w Stargardzie*. Ponadto kustosz Aniszewska poprowadziła objazd studialny organizowany przez Starostwo Powiatowe w Stargardzie pt. *Miasta wymarłe, wioski opuszczone i dzikie. Powojenne umojenie Ziemi Stargardzkiej*. Podczas EDD M. Ogiewa-Sejnota zaprezentowała na Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie dwa referaty: *Nie tylko szczeciński zamek, czyli kilka słów o książęcych rezydencjach* oraz *Dwór książęcy od kuchni*.

W październiku odbyła się konferencja *Współczesne muzeum. Model kształcenia muzealnika* organizowana przez Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Szczecińskiego oraz szczecińskie Stowarzyszenie Muzealników Polskich. Jolanta Aniszewska współtworzyła koncepcję konferencji oraz moderowała jeden z jej bloków tematycznych. W spotkaniu wzięli udział również pracownicy DHiBnSL – Monika Ogiewa-Sejnota i Piotr Tarnawski.

W grudniu M. Ogiewa-Sejnota przygotowała wykład szkoleniowy *Klasztorne feudum w państwie Gryfitów od XII-XVI w.* dla członków stargardzkiego stowarzyszenia „Wiejska Inicjatywa Rozwoju”.

Projekty

W 2016 r. P. Tarnawski wraz z A. Biercą (DKZ) realizowali zadanie pn. *Przystosowanie pomieszczeń gospodarczych budynku szkoły gimnazjalnej na magazyn muzealny zabytków archeologicznych. Cz. 3.* Zgodnie z decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 4 kwietnia 2016 r. złożony do programu *Rozwój infrastruktury kultury*, priorytet: *Infrastruktura kultury* przez MAH w Stargardzie ww. wniosek, po pozytywnie rozpatrzonej odwołaniu otrzymał dotację w wysokości 180.000,00 zł. W pierwszej kolejności dokonano aktualizacji wniosku. Zadanie rozpoczęto od zlecenia aktualizacji kosztorysu inwestorskiego do przetargu, a następnie przeprowadzono postępowanie przetargowe na tę inwestycję. Wyłoniona w przetargu firma Zakład Ogólnobudowlany Instalatorstwo i Pomiary Elektryczne Zygmunt Majewski wykonała prace budowlane, montażowe i instalacyjne (por. sprawozdanie DDZ). Jest to kontynuacja projektu rozpoczętego w 2014 r., którego głównym celem jest powiększenie powierzchni magazynowej i stworzenie odpowiednich warunków dla eksponatów oraz usprawnienie i ułatwienie możliwości udostępniania zabytków do celów badawczych, publikacyjnych, edukacyjnych i wystawienniczych.

Wystawy

W omawianym okresie pracownicy DHiBnSL zaangażowali się w sprowadzenie i zaaranżowanie wystawy czasowej przygotowanej przez Muzeum Archeologiczne w Gdańsku pt. *Kajko i Kokosz – komiksowa archeologia*. Ekspozycja po raz pierwszy w historii muzealnictwa polskiego połączyła archeologię z komiksem. Na wystawie porównane zostały dwa światy: znalezisk archeologicznych oraz podobnych zabytków wykorzystanych na kartach komiksów Janusza Christy.

1 grudnia 2016 r. odbył się wernisaż wystawy czasowej pt. *Stargard i jego mieszkańcy na przełomie XIX i XX wieku w obiektywie ówczesnych fotografów*. Wystawa autorstwa pracowników DHiBnSL, na której zaprezentowane zostały powiększenia wybranych fotografii gabinetowych obrazujących Stargard i jego mieszkańców. Fotografie pochodziły w większości ze zbiorów MAH w Stargardzie, ale również z Pommersches Landesarchiv Greifswald oraz depozytu parafii św. Józefa w Stargardzie. Ponadto wystawa została urozmaicona informacjami na temat rozwoju fotografii w Stargardzie z przełomu XIX i XX w., specjalnie przygotowanym atelier z tamtego czasu oraz aparatami miechowymi pochodzącymi ze zbiorów prywatnych.

Piotr Tarnawski wraz ze Sławomirem W. Makowskim (specjalistą ds. organizacji imprez i marketingu OSiR, animatorem kultury) przygotowali wystawę plenerową pt. *70. lat Ośrodka Sportu i Rekreacji w Stargardzie*. Ilustrowana ekspozycja prezentowała siedemdziesięcioletnią historię OSiR działającego w Stargardzie po 1945 r.

Monika Ogiewa-Sejnota przygotowała planszę edukacyjną poświęconą historii Warszyna. Jej celem było zaznajomienie mieszkańców z historią miejscowości od czasów średniowiecza do momentu zakończenia II wojny światowej w 1945 r.

Kwerendy

W ramach kwerend w 2016 r. DHiBnSL odpowiedział na osiem zapytań skierowanych z instytucji i od osób prywatnych. Zapytania z Polski i z zagranicy dotyczyły m.in. nazewnictwa wsi powiatu stargardzkiego, poszukiwań genealogicznych, historii Stalagu II D i jeńców wojennych oraz społeczności żydowskiej w Stargardzie. Pojawiały się również zapytania dotyczące zbiorów DHiBnSL, skierowane były one z polskich i zagranicznych instytucji muzealnych poszukujących m.in. eksponatów na organizowane przez siebie wystawy.

W omawianym roku realizowane były także kwerendy archiwalne związane z prowadzonymi przez pracowników MAH badaniami. M. Ogiewa-Sejnota przeprowadziła szereg kwerend archiwalnych w Archiwum Państwowym w Szczecinie dotyczących badań nad cechem stargardzkich zegarmistrzów. W szczecińskim archiwum oraz jego stargardzkim oddziale kwerendy własne na potrzeby wykorzystania w publikacji dot. powojennej historii miasta i ziemi stargardzkiej prowadziła również Jolanta Aniszewska.

Ponadto pracownicy działu przeanalizowali materiały archiwalne omawiające historię stargardzkiej kolei. M. Ogiewa-Sejnota przeprowadziła kwerendę w Archiwum Państwowym w Poznaniu dotyczącą odcinka kolejowego Stargard – Poznań oraz tygodniową kwerendę w Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz w Berlinie-Dahlem, gdzie przeanalizowano poszyty dotyczące pałacyku książąt pomorskich w Podlesiu (niem. *Friedrichswalde*).

W 2016 r. pracownicy DHiBnSL w składzie Monika Ogiewa-Sejnota, Marta Bierca i Piotr Tarnawski kontynuowali pracę nad wystawą dotyczącą historii stargardzkiej kolei i jej wpływu na rozwój miasta i życia mieszkańców. W związku z organizacją wystawy w 2016 r. zostały przeprowadzone osobiste kwerendy w: Muzeum Narodowym w Szczecinie, na wystawie w Nadmorskiej Kolei Wąskotorowej w Gryficach; w przedsiębiorstwie PKP CARGO S.A., Zakład Taboru w Szczecinie; w przedsiębiorstwie Przewozy Regionalne Sp. z o.o., Oddział Zachodniopomorski w Szczecinie, w Ośrodku Informacji Naukowej Technicznej i Ekonomicznej PKP S.A. w Szczecinie (wraz z Jolantą Aniszewską) oraz u prywatnych kolekcjonerów.

Pracownicy DHiBnSL w omawianym okresie przygotowali 7 umów licencyjnych na wykorzystanie materiału ikonograficznego ze zbiorów MAH w Stargardzie do celów tak prywatnych, jak i publicznych.

Pozostałe działania

W roku 2016 w ramach Dni Stargardu MAH w Stargardzie po raz trzeci organizowało 25 i 26 czerwca Festyn Historyczny „W krainie Gryfa”. M. Bierca we współpracy z A. Matwiejczuk (Biblioteka) zajęły się organizacją stoisk targowych. Na Festynie zagościły studenckie koła naukowe archeologów, kramy z rękodziełem, gastronomią oraz antykwariusze. Również podczas festynu N. Soldatke we współpracy z Działem Upowszechniania Sztuki, Edukacji i Promocji prowadziła warsztaty dla dzieci polegające na pleceniu wianków oraz projektowaniu bawełnianych toreb.

Dodatkowo w niedzielę tj. 26. czerwca 2016 r. w czasie Dni Stargardu odbywały się przejazdy po mieście dwoma zabytkowymi autobusami. Przewodnikami byli dyrektor Marcin Majewski i pracownik DHiBnSL P. Tarnawski.

Jolanta Aniszewska wraz z Piotrem Tarnawskim przeprowadzali wywiady ze świadkami historii, których relacje zasiła Archiwum Pamięci Świadków i Świadectw Historii.

Kustosz Aniszewska opracowała koncepcję oraz uzasadnienie uchwały dotyczącej święta lokalnego „Dzień Pionierów Stargardu” (uchwała nr XXIV/256/2016 Rady Miejskiej w Stargardzie) wraz z uzasadnieniem proponowanego upamiętnienia stargardzkich pionierów w postaci rzeźby kolejarza. Jej opracowaniem jest również *Opinia naukowa w zakresie jeńców radzieckich Stalagu II D oraz cmentarza przyobozowego*. Ponadto J. Aniszewska przygotowała koncepcję projektu (część edukacyjno-historyczna) na potrzeby wniosków aplikowanych przez Urząd Miasta w Stargardzie: *Nie tylko zielony... Wszystkie kolory przeszłości Park Piastowski, park Popiela i park Jagielloński – pld. wsch. i pld. zach. odcinek stargardzkich plant na przełomie XIX/XX w.*

Jolanta Aniszewska i Monika Ogiewa-Sejnota wzięły udział w nagraniu programu *Zakochaj się w Polsce*, w którym opowiadały o stargardzkich zabytkach: Kolegiacie NMP Królowej Świata, Baszcie Morze Czerwone oraz Bastei. Ponadto kustosz Aniszewska pełniła rolę konsultanta przy opracowywaniu scenariusza.

Pracownicy działu prowadzili również oprowadzania autorskie. Piotr Tarnawski w styczniu oprowadził żołnierzy kanadyjskich (Basteja) oraz gości z Muzeum Narodowego w Szczecinie (kościół Mariacki). W listopadzie M. Ogiewa-Sejnota oprowadziła studentów z Uniwersytetu Szczecińskiego po stargardzkich murach obronnych, Kolegiacie NMP Królowej Świata oraz Bastei.

W roku 2016 pracownicy udzielali także wywiadów prasowych i radiowych poświęconych bieżącej działalności Działu.

N. Soldatke współpracowała z Działem Upowszechniania Sztuki, Edukacji i Promocji. Ponadto wspomagała obsługę ruchu zwiedzających w Bastei oraz gmachu Muzeum przy Rynku.

Monika Ogiewa-Sejnota

Ryc. 1. Jeden z darów otrzymanych w 2016 r. - figurka porcelanowa przedstawiająca żabę z Fabryki Porcelany w Ćmielowie, ok. 1960. Fot. J. Rusnok, MAH w Stargardzie

Ryc. 2. Kielich komunijny – wyrób stargardzkiego konwisarza Joachima Schumachera, 1652 r. Depozyt z Museum Europäischer Kulturen w Berlinie. Fot. P. Antczak, MAH w Stargardzie

Ryc. 3. Promocja dziewiątego tomu *Stargardii*, 18 lutego 2016 r. Fot. P. Antczak, MAH w Stargardzie

Ryc. 4. Kuratorzy wystawy *Stargard i jego mieszkańcy na przełomie XIX i XX wieku w obiektywie ówczesnych fotografów*, 1 grudnia 2016 r. Fot. P. Antczak, MAH w Stargardzie

Ryc. 5. Wernisaż wystawy *Stargard i jego mieszkańcy na przełomie XIX i XX wieku w obiektywie ówczesnych fotografów*, 1 grudnia 2016 r. Fot. P. Antczak, MAH w Stargardzie

Ryc. 6. Wystawa plenerowa *70. Rocznica powstania Ośrodka Sportu i Rekreacji w Stargardzie*.
Fot. MAH w Stargardzie

Ryc. 7. Wernisaż wystawy *Kajko i Kokosz – komiksowa archeologia*, 29 września 2016 r.
Fot. N. Soldatke, MAH w Stargardzie

Ryc. 8. Festyn historyczny *W krainie Gryfa*, 25 czerwca 2016 r. Fot. S. Preiss, MAH w Stargardzie

Ryc. 9. Objazd studialny w ramach „Europejskich Dni Dziedzictwa” *Miasta wymarłe, wioski opuszczone i dzikie. Powojenne umojenie Ziemi Stargardzkiej*, 24 września 2016 r.
Fot. Archiwum Starostwa Powiatowego w Stargardzie

Ryc. 10. Nagranie programu *Zakochaj się w Polsce*, 19 września 2016 r. Fot. J. Fijałkowska, MAH w Stargardzie